

Høyrenteball

Mange norske bønder driver på bankens nåde, med trusselen om renteøkninger hengende over fjøset. En bobestyrer i Sandnes rydder nå opp i det som er Norges største landbrukskonkurs. →

SOLNEDGANG: En bonde på Jæren møtte veggen, med 57 millioner kroner i krav fra kreditorer. Bildet er ikke fra den aktuelle gården.

LANDBRUK

*Jo mer du produserer
og jo mer været svinger,
jo mer utsatt blir du*

CHRISTIAN ANTON SMEDSHAUG, AGRI ANALYSE

➔ Rogaland med mye gjeld har ofte mindre areal men stor verdi i kraftig utbygging med flere produksjoner, som for eksempel kjøtt og melk.

Dersom betalingsforpliktelsene blir for høye er det sjelden det blir en konkurs.

– Hvis gårdbrukeren ikke greier å betjene lånet blir vi som regel enige om salg av gården før det går til en konkurs, sier han.

Det er nesten ikke tap på landbrukslån, hevder Inversini. Landkreditt Bank har 13 milliarder til utlån. Årlig tap på denne utlånsporteføljen er svært lave, forsikrer han.

MEN HVERT ÅR GÅR mellom 30 og 50 bønder konkurs, ifølge tall fra Brønnøysundregistrene.

Det er imidlertid stor forskjell på en konkurs i landbruket og en konkurs i næringslivet ellers.

Gatekjøkkenet skal kunne gå konkurs. Gatekjøkkenet kan drives som et aksjeselskap. Dersom kundene svikter, forskuddsskatten forfaller og hamburgerne svir seg er det en vei ut av uføret. Eierne kan gå gjennom en konkurs og kanskje beholde hus og hjem.

Slik er det ikke for bonden. Det norske familiebruksmodellen legger opp til et personlig eierskap. Landbruksstøtten skal betales ut til personer, ikke til aksjeselskaper. Norge har valgt dette for å ha spredt bosetning og matproduksjon i alle deler av landet.

Nå har enhetene vokst og med det har norske bønder tatt på seg økt kapitalrisiko og økt konkursfare. Det som tidligere var gjeld som kunne betjenes med en bijobb i kommunen, er i dag blitt en betydelig personlig risiko.

– **HVIS DU HAR MYE GJELD** er det bare én måte å finansiere det på og det er lønnsom drift, sier Chr Anton Smedshaug. Få økonomer følger det norske landbruket tettere enn ham. Han er daglig leder i Agri Analyse og har en sær hobby. På fritiden fordyper han seg i gjeld. Smedshaug skrev boken «Gjeld – hvordan Vesten lurer seg selv» i 2011. Denne er nå kommet i tredjeutgave, med forord i anledning tiårsjubileet for Finanskrisen.

Norske bønder er mer sårbare enn noen gang og det er tre årsaker, forklarer Smedshaug:

Det ene er markedet. Markedet er blitt tøffere, med for eksempel overdekning av de fleste kjøttslag og stagnierende melkevolum.

Det andre er været. Forrige vinter var svært lang, noe som rammet bøndene. Sommeren var som kjent knusktørr. Smedshaug viser til estimerte tap på 5 milliarder kroner for bøndene. I tillegg har mange gårdbrukere som ligger ved en elv opplevd flom både vår og høst.

Det tredje er at den gruppen med bønder som satser og investerer, nå sitter med høy gjeld.

– Det er ingen gjeldskrise i norsk landbruk i dag. Men sårbarheten har økt betydelig. Sårbarheten – både for samfunnet og den enkelte bonde – har økt med størrelsen på gårdene. Jo mer du produserer og jo mer været svinger, jo mer utsatt blir du, sier Smedshaug.

Han mener vi bør følge nøyer med.

– En anbefaling til SSB må være å følge gårdbrukere med høy gjeld tettere. I dag faller alle i kategorien gjeld over 4 millioner kroner. Men sårbarheten oppstår ikke ved 4 millioner kroner, men kanskje ved syv, åtte, ni millioner kroner i gjeld, sier Smedshaug.

I 2009 BLE ASGEIR SLÅTTNES VALGT til leder i Troms bondelag. Han drømte, som mange andre, om å

MER SÅRBAR: Christian Anton Smedshaug i Agri Analyse ser at flere bønder kan gå overende i dag enn tidligere. Men det er ingen gjeldskrise i norsk landbruk.

FOTO: ANDREAS KLEMSDAL

drive større og mer moderne. I 2012 sto en ny driftsbygning klar. Innovasjon Norge og Sparebank 1 Nord-Norge tinglyste pant på til sammen 8 millioner kroner. Men Slåttnes, som senere gikk av som leder i Troms bondelag, opplevde problemer med driften.

I mai i år måtte han innse at forpliktelsene var større enn inntektene. Slåttnes gård ble begjært konkurs. Gården ligger på Kvaløya, rett utenfor Tromsø. Finansavisen lykkes ikke å få Slåttnes i tale.

Etter konkursen er gården kjøpt av Steinar Andreasen, som er bonde i samme distrikt. Prisen var 10 millioner kroner, ifølge avisen iTromsø. Nå skal gården sikres for videre drift, og Nordgård og Slåttnes gård slås på sikt sammen til en driftsenhet. Asgeir Slåttnes blir med videre for å drifte gården.

En annen gård som har gått overende ligger på Gjesåsen nord for Flisa i Hedmark. Bonden ble begjært kon-

kurs i juli i fjor. I den første skiftesamlingen, ble det lagt frem krav på over 45 millioner i bondens bo.

Senere ble bonden tiltalt som medvirkende til å ha underslått 49 millioner kroner fra Gartnerhallen gjennom ti år, av Økokrim. Underslagene skal ifølge tiltalen ha pågått fra mai 2007 til mai 2017. Det var denne bonden som maste på regnskapsføreren i Gartnerhallen om å få millionutbetalinger som forskudd. Begge er senere blitt dømt.

Eiendommen har et areal på knapt 2000 dekar, hvorav nesten 700 dekar er dyrket mark. Bobestyrer solgte biler, traktorer og landbruksmaskiner for fem millioner kroner. Senere ble også gården solgt, for 12 millioner kroner, ifølge Glåmdalen.

Om drømmen er et nytt fjøs, er marerittet den dagen du må flytte fra våningshuset.

andreas.klemsdal@finansavisen.no